

Universiteit
Leiden
The Netherlands

China en het avondland (deel 1)

Singor, H.W.

Citation

Singor, H. W. (1988). China en het avondland (deel 1). Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/11146>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/11146>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

CHINA EN HET AVONDLAND

(deel I)

Omsloten door weidse wateren en wazige verten, waar de zon onderging over 'barbaarse' nomaden, waande China zich lange tijd het Gulden Middenrijk. De wereld hield op bij de Rijksgrenzen, waar de rust werd afgekocht met ladingen kostbare zijde. Tevergeefs. Dreigende invallen en monsterverbonden dwongen de Keizer een wig naar het Westen te drijven. Zo baanden uitgerekend die lastige barbaren — op zijden vleugels — de weg naar een 'Tweede China': het Avondland.

H. W. Singor Fotografie: Asian Books Store, Ben Wollrabe

Bovenaan: Als lichte boogschutters te paard doken de 'barbaarse' nomaden bliksemsnel op om, beladen met buit, even snel weer te verdwijnen.
Midden: De weg naar het westen leidde door de rijke oasen van het Tarim-bekken (nu Chinees Sinkiang).
Hierboven: Een oeroude oorhanger in de vorm van een zijderups, het diertje dat werelden aaneen zou spinnen...
Hiernaast: Keizer Wu-ti (141-87 v. Chr.); zijn hebzucht en ijdelheid gaven de aanstoot voor China's 'uitbraak' naar het westen.

Tot ver in de negentiende eeuw herbergde de wereld in Chinese ogen twee soorten aardlingen: Chinezen en Barbaren.

De laatsten konden hinderlijk zijn en soms gevaarlijk, maar telkens weer hadden ze zich bij de oppermacht van China neer te leggen; of de woestelingen dat nu wilden of niet, een ijzeren natuurwet bepaalde dat zij in het grote Rijk van het Midden werden opgenomen. Naast dat rijk was er voor een gelijkwaardige en onafhankelijke staat in principe geen plaats. De rijksgrenzen waren dan ook niet scherp afgebakend, maar verloren zich in de uitgestrekte verten, voorbij de buitenposten van de Chinese beschaving; de wereld viel met één Groot-China samen.

Op zichzelf is deze voorstelling niet zo opmerkelijk. Vergelijkbare opvattingen hielden vele volkeren erop na. In het geval van China's 'wereldbeeld' is het echter opvallend dat deze voorstelling lange tijd min om meer terecht bestond. Gedurende vele eeuwen kende het Chinese cultuurgebied uitsluitend burens, die op een zóveel lagere trap van ontwikkeling verkeerden, dat de benaming 'barbaren' niet uitsluitend op Chinese superioriteitswaan is terug te voeren.

Toch was het door toedoen van zulke 'barbaren' dat de Chinezen in de loop van de tweede eeuw voor onze jaartelling voor het eerst vernamen van een andere beschaving, een wereld waarin de mensen ook in steden woonden en landbouw bedreven, waar zijde gebruikt werd en metalen en edelstenen bekend waren, kortom: een ander, oftewel een 'tweede' China. Vandaar misschien de benaming Ta-Ch'in (Groot-China?) voor dit land in het verre westen.

Hoogstwaarschijnlijk heeft in de Oudheid geen Chinees zich ooit in Ta-Ch'in laten zien, al kwam een enkeling er aardig in de Buurt. Omgekeerd staat vast dat onderdanen van dat andere rijk in China zijn geweest. De contacten bleven echter sporadisch en indirect, terwijl de berichten te vaag en te zeer aan bestaande voorstellingen aangepast waren om de opvatting aan het wankelen te brengen dat de wereld in feite maar één rijk, het Rijk van het Midden, kende, waarmee andere staten niet werkelijk op voet van gelijkheid konden verkeren. Zo bezien kwamen deze contacten ook te laat, daar ze plaats vonden in een periode waarin de Chinese eenheidsstaat met haar bijpassende ideologie zich al had gevormd.

Toch zouden die contacten vrijwel zeker onmogelijk zijn geweest vóórdat China tot één rijk was verenigd. De aanzet tot deze ontmoetingen kwam namelijk in de eerste plaats voort uit politieke overwegingen; de dreigende invallen van de nomadenvolken in het noorden — op zichzelf weer uitgelokt door de vorming van het Chinese keizerrijk — brachten China er laat in de tweede eeuw voor Christus toe om een eerste 'opening naar het Westen' te maken. Aan westelijke zijde, in het oosten van het Romeinse Rijk en later in het Byzantijnse Rijk, waren het vooral commerciële motieven die deze contacten vervolgens, zij het moeizaam en met tussenpozen, op gang brachten en in leven hielden.

lastige burenen en luxe zijde

DE KERNLANDEN VAN de Chinese cultuur waren, zo ver de overlevering teruggaat, omringd door half-geciviliseerde stammen, met wie ze bijna permanent in staat van oorlog verkeerden. Ongeveer vanaf de vijfde eeuw voor Christus nam de dreiging van invasies in noordelijk China echter ernstiger vormen aan. Dit kwam voort uit het ontstaan van het pure steppe-nomadisme. Verscheidene volken, levend in het uitgestrekte gebied van Mand-sjoerije tot in Zuid-Rusland, ontwikkelden (ruwweg sinds de achtste eeuw v. Chr.) een eigen, hoogst gespecialiseerde economie die volkomen afhankelijk was van twee dieren: het schaap en het paard. Deze verschaften hun bezitters alle basisbenodigdheden voor een leven in de steppe: voedsel, kleding en vervoer. Voortdurende mobiliteit werd hierdoor mogelijk. Met hun kudden waren deze nomaden steeds in beweging en zo vormden zij een constante bedreiging voor zwakkere naburen, vooral voor de landbouwbedrijvende volken aan de randen van de steppen. Want de economie van deze ruiters en schaapherders voorzag wel in al het nodige, iets extra's, een vorm van 'luxe', leverde die niet op. Om die te bemachtigen waren de nomaden op de cultuurlanden buiten de steppen aangewezen. Als magneten trokken deze dan ook hun overvallers aan. Het ruiter-nomadisme was sinds zijn ontstaan verbonden met oorlog en plundering. Als lichte boogschutters te paard, die bliksemsnel konden opduiken om, beladen met buit, even snel te verdwijnen, kenden de steppe-nomaden hun gelijken niet. Zo ontwikkelden deze bereden schaapherders zich ook — en dikwijls uitsluitend — tot krijgers die leefden van roof

en afpersing. Dit verklaart de stroom van luxe goederen die vanuit de agrarische gebieden haar weg vond naar de tenten van de nomaden, als oorlogsbuit of als schatting, als geschenken en soms als objecten van ruilhandel. Op hun beurt ruilden, schonken of roofden de nomaden dezelfde goederen weer van stam naar stam, zodat sommige kostbaarheden zich in enkele jaren van de Chinese grens tot de Donau konden verspreiden.

Waarschijnlijk al in de vijfde eeuw v. Chr. gingen er vanuit China 'giften' of tributen naar de barbaren in het noorden om de rust aan de grenzen af te kopen. Het ging hierbij vaak om spiegels, lakwerk en — bovenal — om zijde. De barbaarse Yu-eh-chih-en — vanaf de late derde eeuw v. Chr. — de gevreesde Hsiung-nu (de voorvaders van de Hunnen), absorbeerden als eersten geweldige hoeveelheden Chinese zijde. Hier ligt in feite de oorsprong van de interaziatische zijdehandel, want deze stammen verspreidden de waren op hun beurt weer naar het noorden en het westen. Het waren dus geen Chinese kooplieden die voor hun zijde 'afzetgebieden' zochten, of vreemde kooplieden die naar

"De gevreesde voorvaders van de Hunnen absorbeerden als eersten grote hoeveelheden Chinese zijde".

de zijde op zoek gingen, maar het was de loutere aanwezigheid van oorlogszuchtige nomaden langs de grens met China, die de aanvoer van zijde naar het westen op gang bracht.

vereniging

CHINA ZELF WAS in de tijd dat het zuivere steppe-nomadisme opkwam verdeeld in verscheidene vorstendommen die elkaar heftig de hegemonie bevochten. Deze oorlogen, die aanvankelijk tamelijk ridderlijk door heren op strijdswagens werden uitgevochten, namen geleidelijk groter en moorddadiger vormen aan. Van de Mongolen nam men in Noord-China de tactiek van de lichte-boogschutters-te-paard over; vervolgens kwam hier in de derde eeuw ook de zware cavalerie (geheel in schubbenpantser gehulde rui-

ters) tot ontwikkeling. Ten slotte liepen de oorlogen uit op de onderwerping van heel China aan de vorst van Ch'in in 221 v. Chr. De overwinnaar, die de naam Ch'in Shi-Huang-ti aannam en wiens graf met keramieksoldaten onlangs werd teruggevonden, was in feite de eerste historische keizer van het verenigde China.

Deze gebeurtenissen hadden hun weer-slag in de steppen van Mongolië. De vereniging van China lokte in zekere zin een gelijksoortig proces bij de nomaden uit. Tegenover het nieuwe keizerrijk moesten zij wel een grotere eenheid vormen, wilden zij hun intimidatie en terreur met succes blijven voortzetten. Bovendien had de enorme toevoer van Chinese goederen onder hen het ontstaan van een maatschappelijke elite bevorderd. Immers, het stamhoofd aan wie al het goud, zijde etc. toeviel, verdeelde deze zaken onder zijn getrouwen en kon zich zo een aanhang verwerven die steeds groter werd en zich meer en meer vertakte. Hoe omvangrijker buit en giften, des te sterker de positie van de hoofdmans. Rond 200 v. Chr. leefde er een geniale leider onder de Hsiung-nu, die de situatie geheel wist uit te buiten en alle stammen onder zijn gezag wist te verenigen: Mo-tun. Hij nam veel elementen uit de Chinese rijksorganisatie over, óók de zwaar gepantserde ruiter, waarmee hij zijn krijgers tot nog gevaarlijker tegenstanders maakte.

een eerste verkenning

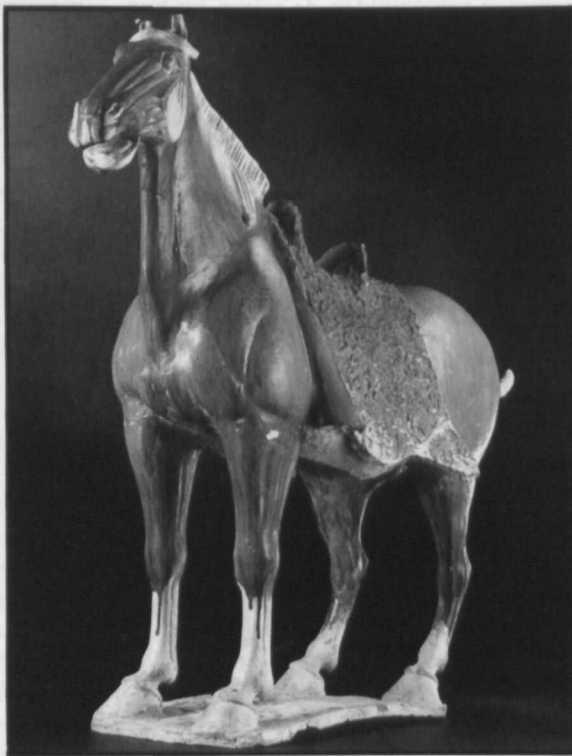
Onder de Han-dynastie, die in 206 v. Chr. in China de heersers uit het huis Ch'in afloste, begon China aan een nieuwe periode in zijn geschiedenis. Een kenmerk van die nieuwe tijd was de continue dreiging van de nomaden in het noorden. Het keizerrijk beantwoordde die dreiging op ten minste vier manieren.

In de eerste plaats door de aanleg van de roemruchte Grote Muur. Al eerder waren over bepaalde afstanden muren en forten gebouwd om de barbaren uit het noorden te weren. In 215 v. Chr. werden de meeste daarvan samengevoegd tot één aaneengesloten 'beton'-linie van de Grote Oceaan tot de Gobi-woestijn. Vervolgens ondernam het Han-rijk een reeks van offensieve veldtochten naar het hart van Mongolië die uiteindelijk — na bijna twee eeuwen — resulteerde in het breken van de macht van de Hsiung-nu in 36 v. Chr. Tegelijk probeerde men de nomaden echter af te kopen — zoals al zo vaak gebeurd was, maar nu op zo mogelijk nog grotere schaal — met enorme hoeveelheden zijde, goud en ►

Hierboven: Aan de westzijde van het Pamir-gebergte, bij de 'Stenen Toren', ontmoetten handelslieden uit Oost en West elkaar.

Hiernaast: In Ferghana (tegenwoordig Sovjet Turkestan) had Wu-ti's afgezant schitterende paarden gezien, die bloed zweetten...

Hieronder: Zelfs gezanten uit Parthië (Perzië) bezochten de Chinese hoofdstad Chang'an (het tegenwoordige Xi'an).

graan. Nogmaals: dit was geen 'handel', het was louter eenrichtingsverkeer, al stimuleerde dit wel de verbreiding van de zijde naar Centraal-Azië.

TEN SLOTTE BEGON China aan een eigen expansie naar het westen en aan een verkenning van de wereld achter de horizon. Het — noodzakelijke — doel van de expeditie was te verhinderen dat de Hsiung-nu zich met de gevaarlijke Ch'iang-stammen van Tibet zouden verenigen. Voor de Chinezen was het daartoe zaak om bondgenoten in het westen te zoeken. Deze politiek werd ingeleid door Wu-ti (141-87 v. Chr.), de grootste keizer van de Han-dynastie. Eén van de gevolgen was een aarzelend, maar niettemin reëel contact tussen China en de Grieks-Romeinse wereld, dat eigenlijk sindsdien nooit meer volledig is verbroken.

gezanten uit het westen

Bekend was dat de Yüeh-chih — ooit zelf een nomadisch volk — door de Hsiung-nu uit hun woonplaatsen naar het westen waren verdreven, al wist men in China niet precies waarheen. Met hen besloot keizer Wu-ti eerst contact te zoeken, in de hoop op een bondgenootschap tegen de gemeenschappelijk vijand.

In het jaar 138 v. Chr. werd de keizerlijke beampte (van betrekkelijk lage rang) Chang-ch'ien met ongeveer honderd begeleiders westwaarts uitgezonden. Hoever de wereld zich naar het westen uitstrekte wist men niet. Chang-ch'ien verliet de hoofdstad Ch'ang-an en trok in noordwestelijke richting langs de rand van de Gobi-woestijn. Op zijn verdere tocht viel hij echter in handen van de Hsiung-nu, wier heerschappij een veel groter gebied bestreek dan men in China vermoed had.

Jarenlang werd niets meer van hem en zijn begeleiders vernomen en de keizer besloot andere middelen in de strijd tegen de nomaden te werpen. In 128 v. Chr. begon een reeks veldtochten tot ver in Mongolië, en hoewel menige generaal in zijn opdracht faalde en overliep naar de Mongolen, liever dan bij zijn terugkeer op bevel van een woedende keizer onthoofd te worden, hadden deze offensieven op den duur succes. Wu-ti zelf zou dat niet meer meemaken, maar in de loop van de eerste eeuw v. Chr. werd het Hsiung-nu-rijk ten

slotte uiteengeslagen.

Intussen echter was in de winter van 126/5 v. Chr. Chang-ch'ien met nog slechts één begeleider onverwacht in de hoofdstad teruggekeerd. Zijn verhaal wekte grote beroering.

Chang-ch'ien vertelde tien jaar lang door de nomaden gevangen gehouden te zijn, tot hij uiteindelijk wist te ontsnappen. De Yüeh-chin bleken veel verder westwaarts te wonen dan was aangenomen; na zijn ontsnapping was hijzelf verder in die richting getrokken. Tot Ta Yüan was hij gekomen, dat wil zeggen Sogdiana, het huidige Sowjet-Turkestan, aan de westkant van het Pamirgebergte, meer dan 4000 km van de Chinese hoofdstad. De weg daarheen leidde door de rijke oasen van het Tarim-bekken (nu Chinees Sinkiang).

De Yüeh-chih leefden in welstand en dachten niet aan terugkeer naar hun oude woonplaatsen en al helmaal niet aan oorlog met de Hsiung-nu. Een jaar lang was Chang-ch'ien bij hen gebleven, maar hij was er niet in geslaagd hen tot een verbond over te halen. In Ta Yüan had hij schitterende paarden gezien, die bloed zweetten. De mensen woonden er in steden en huizen zoals in China. Zelfs had Chang-ch'ien textiel en bamboe gezien, afkomstig uit Szechuan (Zuidwest-China) en door kooplieden van Ta Yüan in Shên Tu (India) gekocht; de Chinese gezant trok er de conclusie uit dat er een route over land via het huidige Birma naar India moest bestaan.

Ten zuidwesten van Ta Yüan lag Ta Hsia (Bactrië, in het huidige Afghanistan en Noord-Pakistan, een door Griekse koningen geregeerd rijk dat uit de veroveringen van Alexander de Grote ontstaan was). Zowel Ta Yüan als Ta Hsia waren schatplichtig aan het nog westelijker gelegen An Hsi, dit is het rijk van de Parthen (Iran). Voorbij Ta Yüan stroomden de rivieren westwaarts naar 'de westelijke zee' (waarschijnlijk het Aralmeer en/of de Kaspische zee).

Op zijn terugreis was de trouwe gezant opnieuw door de Hsiung-nu gevangen genomen en een jaar vastgehouden. Voor de tweede maal wist hij te ontkomen, zodat hij dit alles aan zijne majesteit in Ch'ang-an kon berichten.

ontdekkingsdrift

DE KEIZER WAS verrukt en de opwinning aan het hof was groot. Alleen de geleerden en priesters uit de school van Confucius waren tegenstanders van contact met de westelijke volken. Zij zagen zich als de hoeders van de klassieke tradities en

wezen vernieuwingen meestal principieel af; onder de vroegere keizers waren zulke contacten er immers ook niet geweest (om dezelfde reden waren zij tegenstanders van militaire offensieven tegen de Hsiung-nu; deze waren evenzeer zonder precedent). Maar Wu-ti wist — anders dan vele latere keizers — deze traditionalisten de mond te snoeren. Hij ontplooidde vervolgens een koortsachtige ontdekkingsdrift. De motieven van de keizer waren militair en politiek van aard, maar even onmiskenbaar werd hij gedreven door ijdelheid en nieuwsgierigheid. De 'bondgenoten' die hij zocht, dienden zich — al was het maar symbolisch — te onderwerpen aan zijn gezag. Gezantschappen uit den vreemde met geschenken — hoe exotischer, des te beter — werden steeds als bevestiging van zo'n onderwerping opgevat. Contacten met India en met het onbekende westen konden op die manier de naam van Wu-ti in de keizerlijke annalen extra luister verlenen.

Na Chang-ch'iens verslag werden onmiddellijk twee expedities uitgezonden die de overlandweg naar India moesten vinden. Van hen werd nooit meer iets vernomen.

"Ten westen van het Pamir-gebergte had hij schitterende paarden gezien, die bloed zweetten".

De weg, over Annam naar de Golf van Bengalen, bestond overigens wel en raakte later zelfs in gebruik als de route waarlangs onder anderen Indiase gezanten trokken om het Chinese hof te bezoeken. Wel raakte Zuid-China — ruwweg het gebied ten zuiden van de Yang-tse Kiang, dat tot op dat moment voor het grootste deel buiten het keizerrijk lag — door de mislukte expedities meer in de belangstelling van de regering, wat het proces van annexatie hier versnelde. Onder Wu-ti werden nieuwe provincies aan het rijk toegevoegd en bloeide in het zuiden Kanton als haven op.

Ter zee onderhielden de Chinezen al enige tijd door middel van grote jonken (die aan enkele honderden personen plaats boden) handelsbetrekkingen met de Filippijnen, de Indonesische eilanden en Indo-China, gebieden vanwaar specerijen, zoals kruidnagelen, tropisch hout en hars naar China

werden vervoerd. Pas na de dood van Wu-ti, rond het begin van onze jaartelling, zouden de Chinese schepen ook in de Indische Oceaan verschijnen.

de 'stenen toren'

INTUSSEN WAS CHANG-CH'IENT met een aantal hulpgezanten teruggezonden naar de staatjes in het Tarimbekken en de landen nog westelijker daarvan. Het gebied van de Tarim was in de laatste eeuwen voor onze jaartelling tot grote bloei gekomen, dank zij op irrigatie berustende landbouw; in een kring van oasen lagen hier welvarende steden, omgeven door bloeiende tuinen en boomgaarden met appels, meloenen, granaatappels, druiven en abrikozen.

Van oost naar west voerden twee wegen: één noordelijke over Turfan en Kashgar, één zuidelijk over Lob Nor, Khotan en Yarkand. Aan de Chinese kant kwamen zij samen in Tun-huang, sinds keizer Wu-ti de uiterste westgrens van het Han-rijk. Aan de westelijke kant verenigden zij zich bij de 'Stenen Toren' aan de voet van de Pamir, een trefpunt voor handelslieden uit West- en Centraal-Azië. De ruilhandel tussen de oasen in de Tarim-vallei en de landen in het westen, zoals Bactrië (Afghanistan) en het Parthische Rijk (Iran), had hier al eeuwen bestaan. Via nomaden als de Yüeh-chih was de zijde ook hier bekend geworden; zelfs was de zijderups hier al uit China geïmporteerd. De missies van Chang-ch'ien hadden een geweldige intensivering van deze handel tot gevolg en brachten China direct in contact met een tot dusver onbekende wereld.

OOK BIJ ZIJN tweede bezoek slaagde Chang-ch'ien er niet in een formeel bondgenootschap met de Yüeh-Chih te sluiten. Wel reisden zijn hulpgezanten verscheidene staten af om die van de majesteit van de Han-keizer op de hoogte te stellen en tot een symbolische onderwerping over te halen. Inderdaad trokken in de jaren daarop voor het eerst in de geschiedenis gezanten uit Noord-India, uit Bactrië en zelfs uit Parthië naar de Chinese hoofdstad Ch'ang-an. Onder de Parthische gezanten bevonden zich ook, zo wordt ons in Chinese annalen meegedeeld, goochelaars uit Li-kan. Als daarmee inderdaad Syrië werd bedoeld (wat niet helemaal zeker is), dan waren deze lieden in zekere zin 'vertegenwoordigers' van de Griekse cultuur (die zich toen over het hele Nabije Oosten uitstreekte) en daarmee rond 100 v. Chr. de eerste westerlingen die China bereikten.

wordt vervolgd.